

Groot Deventer Dictee 2010 (auteur: Joost Verheyen)

Van boeken en mensen

Al bijna tachtig jaar is het om en bij de iden van maart weer zover. Een hele week lang staat 'het Nederlandse boek' met veel elan in de spotlights. Schrijver dezes kan zo'n kei-interessant initiatief slechts op-en-duit toejuichen. Hoeveel literair hoogwaardige producten worden immers ten langen laatste niet verramsjt bij gebrek aan een koper? Bovendien worden hardnekkige préjugés, met name de assumptie dat de Nederlander behept is met een connatale parcimonie, zonder meer naar de prullenmand verwezen, omdat elk en een iegelijk, als hij of zij een boek koopt tenminste, een boekenweekgeschenk koefnoen erbovenop krijgt.

'Gouwe-dozen-met-blikken-randen,' zult u misschien zeggen, 'nou komt er effentjes een of andere zuiderbuur onze Boekenweek accapareren (figuurlijk althans) en tezelfdertijd ons om de oren slaan met vooroordelen en Hollandermoppen. Zou hij zijn vreemdetalenkennis komen tentoonspreiden met ik weet niet welke on-Nederlands klinkende woorden?

Tja, u mag me rustig naar de antipoden, naar de Mookerhei of honderdtien kilometer beneden de Moerdijk wensen, maar vanavond zult u het met mij moeten doen. Overigens kan ik u geruststellen: de aanwezige dicteeacolieten weten dat ik het Groot-Nederlands gedachtegoed genegen ben. Bovendien werd dit jaar gekozen voor een invuldictee teneinde de proef hopelijk licht verteerbaar te houden voor de liefhebbers, zonder dat het voor de specialisten, die schertsenderwijs weleens dicteenomaden worden genoemd, appeltje-eitje zou zijn. Als de dilettanten zo meteen dus geen ahnung zouden hebben van het bestaan, laat staan de spelling van sommige opgavenwoorden, dan zijn deze hoogstwaarschijnlijk alleen voor de specialisten bestemd. En men hoeft echt geen acribische neerlandicus te zijn om de tekst te begrijpen, maar alla, ik weid te veel uit.

Ik wilde het met u hebben over boeken. Ik denk dat er niemand is die zoals ik boeken verslindt, bij wijze van spreken toch. Vroeger vermeide ik me bij tijd en wijle in niemendalletjes van whodunits, terwijl ook een saillante penny dreadful er te allen tijde in ging als gesneden koek. Heden ten dage gaat mijn voorkeur uit naar mythologische vertellingen, zoals over de Phlegraeïsche velden waar de Griekse oppergod Zeus de Giganten zou hebben overwonnen. Of over de lotgevallen van Odysseus die over de kristallijne wateren van de Middellandse Zee tussen Scylla en Charybdis door voer, lang voordat de Romeinse geschiedschrijver Tacitus deze zee 'mare nostrum' zou noemen.

Tevens mag ik graag een kookboek ter hand nemen. Ik lijd niet aan sitomanie (dat is boulimie), noch ben ik anorexia-nervosapatiënt, en ik leerde in hotel mama ook te eten wat de pot schafte. Zolang als de lepel in de brijpot stond, treurde ik nog niet. Maar ik verras vrouw en kinderen thans graag met originele culinaire creaties, die evenwel niet altijd blijken geven van vergaande finesse. Je moet wellicht ook geen driesterrenchef-kok zijn om te vermoeden dat lolly'tjes van in kandij gekaramelliseerde szechuanpepers met mihoen, gesauteerd in gemilesimeerde châteauneuf-du-pape, en geassaisonneerd met pilipili, hummus en bazielkruid, volstrekt oneetbaar zijn, omdat de ingrediënten ten enenmale moleculair niet samen horen. Maar ja, je bent dicteefreak of je bent het niet, en het is alvast ternauwernood schrijfbaar. Daarom maak ik sedertdien dus gebruik van een kookboek...

Maar waar ik, in tegenstelling tot de alom bekende Anne Frankdagboeken, tot nog toe nooit van gehoord had, waren de dagboeken en brieven van Etty Hillesum. Een gat in mijn cultuur, zo moest ik vaststellen. Graag wil ik u derhalve even over haar vertellen. Etty Hillesum werd op 15 januari 1914 in Middelburg geboren. Haar vader was classicus en doceerde Grieks en Latijn aan het lokale gymnasium. Haar moeder ontvlood in 1907 tijdens een pogrom met talloze Asjkenazische Joden de sjtetls in het oude Rusland van vaders tsaar. Vanaf Etty's tiende levensjaar woonde het gezin in Deventer. Etty groeide er op in de jaren dat het nationaalsocialistische hitleriaanse machtsstreven van nazi-Duitsland de kop opstak.

Het is onmogelijk in een kort tijdsbestek een fullcolourportret van Etty Hillesum te schetsen, maar na even te hebben gegoogeld op het wereldwijde web onderneem ik een schamele poging. Etty was een kokette, seksueel vroegrijpe en tegelijk ook wat bohemienachtige jonge vrouw, die graag achter de jongens aan zat en die bijwijlen ook tegen het gevestigde normen-en-waardenstelsel aan schopte. Ze studeerde jus in Amsterdam, waar ze rondfladderde en er een ongebonden levensstijl op na hield. Af en toe liet ze de stad aan de IJ-oever achter zich en trok ze weer voor een poos naar Deventer. Ondertussen zag ze met lede ogen hoe de Jodenhaat om zich heen greep en in 1938 in Duitsland culmineerde tijdens de Kristallnacht. Vanaf 10 mei 1940 was ook Nederland door de Duitsers bezet. Omdat een ascendent opperrabbin was geweest, werd de familie Hillesum ook gevisieerd door de anti-Joodse wetgeving, die hun het leven steeds moeilijker maakte. Etty moest haar vervolgstudie in de slavistiek stopzetten. Ze hield zich echter niet gedeisd. Al besepte ze mettertijd dat het doel van de bezetter de Endlösung was, nooit liet ze de hoop en de veerkracht in haar hart teloorgaan. Ze koesterde deze integendeel en ervoer erin een hoogstpersoonlijke godservaring. Niettegenstaande verzetsstrijders in doorgangskamp Westerbork haar aanboden onder te duiken, weigerde ze dit, omdat ze het lot van haar volk wilde delen. De horreur van de Shoah eindigde voor Etty in het deportatiekamp Auschwitz waar ze, amper negenentwintig jaar oud, stierf.

Toch lees je in haar dagboek en te boek gestelde brieven geen coïonaden, geen ongenueanceerde scheldkanonnades tegen de Duitse bezetters. Integendeel, ik was oprecht getoucheerd toen ik volgende passage las, die geen dictee-instinkers bevat, maar die ik u desalniettemin niet wilde onthouden: *'En al zou er nog maar één fatsoenlijke Duitser bestaan, dan zou die het waard zijn in bescherming genomen te worden tegen de hele barbaarse bende en om die éne fatsoenlijke Duitser zou men dan niet zijn haat mogen uitgieten over een geheel volk.'* (uit het Dagboek van Etty Hillesum, 15 maart 1941)

Voorwaar een pleidooi tegen hokjesmentaliteit en dientengevolge ook vandaag brandend actueel. Ik bedoel het volgende: of we nu klokke twaalf met silvesteravond elkaar een gelukkig nieuwjaar, dan wel met Rosj Hasjana (dat is het Joods Nieuwjaar), elkaar 'sjana tova' wensen, doet niet wezenlijk ter zake. Sjalom, salam aleikum of gewoon goeiendag, wat doet het ertoe? Of we nu Onze-Lieve-Vrouw-Tenhemelopneming, het joodse Sjavoet, het hindoese holifeest of het mohammedaanse Suikerfeest oftewel Ied-al-Fitr ter afsluiting van de ramadan vieren, we zijn allemaal toch voor het geluk bestemd en de Dagster schijnt voor elk van ons zonder onderscheid.

Ten slotte ben ik zo vrij het dictee te beëindigen met een citaat dat Etty zeker niet op die manier bedoeld heeft, maar dat u aller motto moge zijn nu dit dictee ten einde is: *'Ik heb zagezegd de moed om fouten te maken en behoud daar toch mijn zelfvertrouwen bij.'*